

Компетентнісний контекст формування історичної свідомості полягає у взаємообумовленості і взаємозалежності зазначених показників освітньої діяльності старшокласників. Усі складники предметної історичної компетентності — хронологічний, просторовий, інформаційний, логічний, аксіологічний — сприяють становленню історичної свідомості учнів, яка, зі свого боку, є маркером їх розвитку.

Формування історичної свідомості старшокласників перебуває в постійній динаміці та алгоритмізується в такі етапи: мотивація навчальної діяльності; актуалізація необхідного особистісного досвіду учнів; аналіз, асоціації, аналогії, узагальнення тощо; рефлексія; застосування набутого досвіду в урочній і позаурочній діяльності.

Важливим підґрунтям формування історичної свідомості стає дослідницька діяльність старшокласників. Серед різних прийомів роботи з історичними джерелами виокремимо: формулювання запитань до тексту; аналіз, порівняння, узагальнення інформації, отриманої з різних документів для характеристики історичних фактів, персоналій тощо; на основі здобутих знань виявлення різних підходів до певного історичного факту, самостійна оцінка, інтерпретація історичних фактів і життєдіяльності осіб, обґрунтування власних підходів, висловлення своєї позиції, знаходження нових аспектів змісту чи нових способів розв'язання проблем; емоційно-оцінні судження на основі загальнолюдських та національних цінностей. Емпатійний складник, прагнення співпереживати людям відіграють особливу роль у компетентнісному розвитку учнів.

Формування історичної свідомості стає невід'ємною частиною оновленої шкільної історичної освіти, модернізації українського суспільства.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Мацейків Т. І., канд. пед. наук

Однією з ключових компетентностей учнів є громадянська компетентність. Під нею розуміють інтегративну якість особистості, сукупність знань, умінь, навичок, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань, які допомагають особистості усвідомити своє місце в суспільстві, успішно реалізуватися як громадянину держави.

Громадянська компетентність формується в навчальному процесі засобами різних предметів і виховних впливів, здійснюваних вчителями. У структурі громадянської компетентності, як і кожної ключової, виокремлюють такі компоненти: когнітивний — певну сукупність громадянознавчих знань; ціннісний —

наявність в учня ціннісних орієнтацій, які визначають громадянські цільові установки, ставлення, позицію особистості; діяльнісно-процесуальний — систему умінь і навичок, що створюють можливість для ефективного функціонування й самореалізації людини в соціумі та демократичній державі.

Вітчизняна історія як навчальний предмет надає значні можливості для формування громадянської компетентності старшокласників. Аналіз Державного стандарту освіти, навчальних програм та підручників свідчить, що в змісті навчального предмета є значний потенціал для виокремлення, акцентування й засвоєння учнями громадянознавчих знань. Категоріальний апарат навчального предмета містить значну кількість громадянознавчих понять. Серед вимог до навчальних досягнень учнів зазначено, зокрема, й необхідність розвитку громадянських умінь, навичок, формування відповідних емоційно-ціннісних орієнтацій. Навчальні програми й підручники надають вчителю можливість використовувати активні форми й методи організації навчальних занять, що сприяють формуванню рис громадянськості учнів.

Шкільна історична освіта передбачає також засвоєння учнями знань, умінь та навичок, необхідних для реалізації їхніх прав і свобод, користування інститутами сучасної демократичної й правової держави, що є необхідними для участі в житті суспільства на всіх рівнях. Вона спрямована на озброєння старшокласників знаннями про Україну й український народ, на усвідомлення ними себе спадкоємцями й продовжувачами, виразниками його психології, менталітету, на формування в них чіткої громадянської позиції і патріотичних почуттів, розуміння своєї майбутньої ролі й місця побудови та зміцненні української держави та гуманістичного, громадянського суспільства.

Серед завдань історичної освіти — виховання поваги до Конституції, законів Української держави, наявних правових норм та потреби в їх дотриманні, утвердження гуманістичної моралі та шанобливого ставлення до національної культури, формування громадянської відповідальності та мужності, суспільної ініціативності й активності, поваги до таких цінностей, як свобода, рівність, справедливість, а також фізичну досконалість та високу художньо-естетичну вихованість.

Курс вітчизняної історії для старшої школи, що відповідає цілям формування громадянської компетентності учнів, визначається такими чинниками як: гуманістичний підхід до освіти й навчання; добір форм навчання, що сприяють виникненню й підтримці інтересу до предмета й тим самим допомагають глибокому засвоєнню ідей у свідомості учнів; застосування сучасних педагогічних технологій, що формують у старшокласників активну життєву позицію, комунікабельність й навички роботи в колективі.